

I. ZABEZPIECZENIE INTERESÓW MAJĄTKOWYCH POKRZYWDZONEGO W TOKU PROCESU KARNEGO MOŻLIWOŚCI ZASPOKOJENIA (ZABEZPIECZENIA) ROSZCZEŃ MAJĄTKOWYCH W PROCESIE KARNYM

1. pozew cywilny

2. wniosek o naprawienie szkody w trybie art. 46 kk

3. obowiązek naprawienia szkody z urzędu w razie warunkowego umorzenia postępowania karnego,

4. środek probacyjny w rozumieniu art. 72 § 2 kk,

5. nałożenie obowiązku naprawienia szkody z urzędu (art. 415 § 4 kpk)

6. **nawiązka** (z urzędu lub na wniosek – w razie nie nałożenia obowiązku w trybie art. 46 kk)

Prócz tego Prokurator i Sąd mogą na każdym etapie rozstrzygnąć w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego.

POWÓDZTWO CYWILNE i OBOWIĄZEK NAPRAWIENIA SZKODY Z URZĘDU

Sąd dokonuje kontroli prawidłowości wniesienia pozwu, w związku z czym (art. 65 § 1. kpk) przed rozpoczęciem przewodu sądowego odmawia przyjęcia powództwa cywilnego, jeżeli:

1. powództwo cywilne jest z mocy przepisu szczególnego niedopuszczalne (np. z uwagi na brak legitymacji procesowej powoda),
2. roszczenie nie ma bezpośredniego związku z zarzutem oskarżenia,
3. powództwo zostało wniesione przez osobę nieuprawnioną,
4. to samo roszczenie jest przedmiotem innego postępowania lub o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono,
5. po stronie pozwanych zachodzi współuczestnictwo konieczne z instytucją państwową, samorządową lub społeczną albo z osobą, która nie występuje w charakterze oskarżonego.

Kontrola prawidłowości wniesienia pozwu może nastąpić też na późniejszym etapie postępowania, w tej sytuacji w razie zaistnienia powodów opisanych powyżej Sąd orzeka o pozostawieniu powództwa cywilnego bez rozpoznania. Na tego rodzaju decyzje nie służy zażalenie do sądu wyższej instancji.

Art. 415. § 1. W razie skazania oskarżonego sąd uwzględni albo oddała powództwo cywilne w całości albo w części.
§ 2. W razie innego rozstrzygnięcia sąd pozostawia powództwo cywilne bez rozpoznania.
§ 3. Sąd orzeka o pozostawieniu powództwa cywilnego bez rozpoznania, również jeżeli materiał dowodowy ujawniony w toku rozprawy nie wystarcza do rozstrzygnięcia powództwa cywilnego, a uzupełnienie tego materiału spowodowałoby znaczną przewlekłość postępowania.
§ 4. W razie skazania oskarżonego sąd może także z urzędu zasądzić odszkodowanie na rzecz pokrzywdzonego, chyba że ustawa stanowi inaczej. Zasądzenie odszkodowania z urzędu nie jest dopuszczalne, jeżeli zachodzą okoliczności wymienione w art. 65 § 1 pkt 2, 4 lub 5.
§ 5. W razie skazania oskarżonego lub warunkowego umorzenia postępowania **w wypadkach wskazanych w ustawie sąd orzeka nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.** Nawiązki na rzecz pokrzywdzonego, obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę nie orzeka się, jeżeli roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono.
§ 6. Jeżeli zasądzone odszkodowanie, obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązka orzeczona na rzecz pokrzywdzonego nie pokrywają całej szkody lub nie stanowią pełnego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, pokrzywdzony może dochodzić dodatkowych roszczeń w postępowaniu cywilnym.
§ 7. W razie orzeczenia przez sąd obowiązku naprawienia szkody, zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub nawiązki na rzecz pokrzywdzonego, nie stosuje się § 1 i 4.

Warunkiem więc uwzględnienia powództwa jest więc SKAZANIE oskarżonego i oczywiście stwierdzenie, że wystąpiła szkoda.

ZABEZPIECZENIE MAJĄTKOWE

stanowi jeden ze środków przymusu stosowanych co do zasady wobec podejrzanego, przy czym nie jest to środek służący zabezpieczeniu właściwego toku przygotowawczego i rozpoznawczego postępowania karnego ale gwarantujący wykonanie

orzeczenia. Bez wątpienia jest on stosowany w polskiej praktyce dość rzadko w odniesieniu do zabezpieczenie interesów pokrzywdzonego i zaspokojenia jego roszczeń o naprawienie szkody.

I tak stosownie do treści art 291 § 1 kpk w razie popełnienia przestępstwa, za które można orzec:

- grzywnę,
- przepadek,
- nawiązkę
- świadczenie pieniężne albo
- nałożyć **obowiązek naprawienia szkody** lub **zadośćuczynienia za doznaną krzywdę**,

może z urzędu nastąpić zabezpieczenie wykonania orzeczenia na mieniu oskarżonego. Stosownie zaś do § 2 w razie popełnienia przestępstwa przeciwko mieniu lub wyrządzenia przestępstwem szkody w mieniu, może z urzędu nastąpić zabezpieczenie roszczeń o naprawienie szkody

W przeciwieństwie do większości środków zapobiegawczych dotyka ono nie tyle osoby podejrzanego, co raczej jego majątku i swobody dysponowania mieniem. Zabezpieczenie majątkowe ma przede wszystkim **zagwarantować realizację rozstrzygnięcia co do odpowiedzialności karnej**, choć zabezpieczenie roszczeń cywilnych służy wykonaniu orzeczenia co do powództwa cywilnego lub obowiązku naprawienia szkody³. Jego znaczenie związane jest zatem już z postępowaniem wykonawczym, stąd należy uznać, że chroni ono interes Skarbu Państwa oraz osób pokrzywdzonych przestępstwem. Ważnym jest także i to, że przyjmuje się powszechnie dopuszczalność objęcia zabezpieczeniem majątkowym przedmiotów objętych współwłasnością, a także – choć jest to kwestia dyskusyjna – z majątku wspólnego objętego wspólnością łączną, a więc niepodzielną (np. majątkowa małżeńska)

Do zabezpieczenia majątkowego powinno dochodzić jedynie w tych przypadkach, w których **podejrzany (oskarżony) dysponuje wartościami majątkowymi**. Wyrażane są poglądy, że powinno być stosowane gdy równocześnie zachodzi obawa, **czy w przyszłości wydane w sprawie orzeczenie zostanie wykonane**, a one same ma uniemożliwić oskarżonemu podjęcie starań co do wyzbycia się majątku w celu udaremnienia wykonania orzeczenia.

Analiza jednak regulacji KPK w tym zakresie bynajmniej nie prowadzi do takiej konkluzji, wręcz przeciwnie – wydaje się celowym szersze stosowanie jej nie tylko w odniesieniu do sprawców przestępstw pospolitych celem zabezpieczenie egzekucji grzywny, ale nade wszystko w stosunku do możliwych roszczeń osób pokrzywdzonych.

Postępowanie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu w postaci postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu majątkowym, wydanego na podstawie art. 293 § 1 KPK, toczy się według przepisów Kodeksu karnego wykonawczego, z uwzględnieniem przepisów art. 776 - 795 Kodeksu postępowania cywilnego w zakresie, w jakim odsyła do nich art. 26 KKW. Właściwym do rozpoznania wniosku o nadanie klauzuli jest sąd rejonowy właściwości ogólnej dłużnika (art. 781 § 2 KPC w zw. z art. 26 KKW), a do rozpoznania zażalenia na postanowienie tego sądu - sąd wyższej instancji, chyba że sąd orzekający w tym samym składzie przychyli się do zażalenia (art. 20 § 2 KKW).

Wyciąg z przepisów - KPK

Art. 291. § 1. W razie popełnienia przestępstwa, za które można orzec grzywnę, przepadek, nawiązkę lub świadczenie pieniężne albo nałożyć obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, może z urzędu nastąpić zabezpieczenie wykonania orzeczenia na mieniu oskarżonego.

§ 2. W razie popełnienia przestępstwa przeciwko mieniu lub wyrządzenia przestępstwem szkody w mieniu, może z urzędu nastąpić zabezpieczenie roszczeń o naprawienie szkody.

Art. 292. § 1. Zabezpieczenie następuje w sposób wskazany w [Kodeksie postępowania cywilnego](#).

§ 2. Zabezpieczenie grożącego przepadku następuje przez zajęcie ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych oraz przez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości. Zakaz ten podlega ujawnieniu w księdze wieczystej, a w jej braku, w zbiorze złożonych dokumentów. W miarę potrzeby może być ustanowiony zarząd nieruchomości lub przedsiębiorstwa oskarżonego.

Art. 293. § 1. Postanowienie o zabezpieczeniu wydaje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator. W postanowieniu określa się zakres i sposób zabezpieczenia.

§ 2. Na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie. Zażalenie na postanowienie prokuratora rozpoznaje sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie.

Art. 294. § 1. Zabezpieczenie upada, gdy nie zostaną prawomocnie orzeczone: grzywna, przepadek, nawiązka, świadczenie pieniężne lub nie zostanie nałożony obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę ani nie zostaną zasądzone roszczenia o naprawienie szkody, a powództwo o te roszczenia nie zostanie wytoczone przed upływem 3 miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia.

§ 2. W razie wytoczenia powództwa w terminie wskazanym w § 1 zabezpieczenie pozostaje w mocy, jeżeli w postępowaniu cywilnym sąd nie orzeknie inaczej.

Art. 295. § 1. W razie popełnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 291, Policja może dokonać tymczasowego zajęcia mienia ruchomego osoby podejrzanego, jeżeli zachodzi obawa usunięcia tego mienia.

§ 2. Przepisy art. 217-235 stosuje się odpowiednio.

§ 3. Tymczasowe zajęcie nie może dotyczyć przedmiotów, które nie podlegają egzekucji.

§ 4. Tymczasowe zajęcie upada, jeżeli w ciągu 7 dni od daty jego dokonania nie zostanie wydane postanowienie o

zabezpieczeniu majątkowym.

Wyciąg z przepisów - KPC

PRZEPISY OGÓLNE

Art. 730. § 1. W każdej sprawie cywilnej podlegającej rozpoznaniu przez sąd lub sąd polubowny można żądać udzielenia zabezpieczenia.

§ 2. Sąd może udzielić zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania lub w jego toku. Po uzyskaniu przez uprawnionego tytułu wykonawczego dopuszczalne jest udzielenie zabezpieczenia tylko wtedy, jeżeli ma ono na celu zabezpieczenie roszczenia o świadczenie, którego termin spełnienia jeszcze nie nastąpił.

Art. 730¹. § 1. Udzielenia zabezpieczenia może żądać każda strona lub uczestnik postępowania, jeżeli uprawdopodobni roszczenie oraz interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia.

§ 2. Interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia istnieje wtedy, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia lub w inny sposób uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie.

§ 3. Przy wyborze sposobu zabezpieczenia sąd uwzględni interesy stron lub uczestników postępowania w takiej mierze, aby uprawnionemu zapewnić należytą ochronę prawną, a obowiązanego nie obciążać ponad potrzebę.

Art. 731. Zabezpieczenie **nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia**, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Art. 732. Zabezpieczenie udzielane jest na wniosek, a w wypadkach, w których postępowanie może być wszczęte z urzędu - także z urzędu.

Art. 733. Udzielając zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania w sprawie, sąd wyznacza termin, w którym pismo wszczynające postępowanie powinno być wniesione pod rygorem upadku zabezpieczenia. Termin ten nie może przekraczać dwóch tygodni.

Art. 734. Do udzielenia zabezpieczenia właściwy jest sąd, do którego właściwości należy rozpoznanie sprawy w pierwszej instancji. Wnioski o udzielenie zabezpieczenia zgłoszone w toku postępowania rozpoznaje sąd tej instancji, w której postępowanie się toczy, z wyjątkiem wypadku, gdy sądem tym jest Sąd Najwyższy. Wtedy o zabezpieczeniu orzeka sąd pierwszej instancji.

Art. 735. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Art. 736. § 1. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia powinien odpowiadać wymaganiom przepisanych dla pisma procesowego, a nadto zawierać:

- 1) wskazanie sposobu zabezpieczenia, a w sprawach o roszczenie pieniężne także wskazanie sumy zabezpieczenia;
- 2) uprawdopodobnienie okoliczności uzasadniających wniosek.

§ 2. Jeżeli wniosek o udzielenie zabezpieczenia złożono przed wszczęciem postępowania, należy nadto zwięźle przedstawić przedmiot sprawy.

§ 3. Wskazana w § 1 suma zabezpieczenia nie może być wyższa od dochodzonego roszczenia liczonego wraz z odsetkami do dnia wydania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia oraz z kosztami wykonania zabezpieczenia. Suma ta może obejmować także przewidywane koszty postępowania.

§ 4. Jeżeli w ramach zabezpieczenia obowiązanemu składa sumę zabezpieczenia, sumę tę umieszcza się na rachunku depozytowym sądu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Przepis art. 752 stosuje się odpowiednio.

Art. 737. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia podlega rozpoznaniu bezzwłocznie, nie później jednak niż w terminie tygodnia od dnia jego wpływu do sądu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Jeżeli ustawa przewiduje rozpoznanie wniosku na rozprawie, należy ją wyznaczyć tak, aby rozprawa mogła odbyć się w terminie miesięcznym od dnia wpływu wniosku.

Art. 738. Sąd rozpoznaje wniosek o udzielenie zabezpieczenia w jego granicach, biorąc za podstawę orzeczenia materiał zebrany w sprawie. W razie stwierdzenia, że wniosek nie odpowiada wymogom formalnym przewidzianym w art. 736, przewodniczący zwraca wniosek bez wzywania wnioskodawcy do jego uzupełnienia.

Art. 739. § 1. Wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia sąd może uzależnić od złożenia przez uprawnionego kaucji na zabezpieczenie roszczeń obowiązanego powstałych w wyniku wykonania postanowienia o zabezpieczeniu. Z kaucji tej będzie przysługiwało obowiązanemu pierwszeństwo zaspokojenia przed innymi należnościami zaraz po kosztach egzekucyjnych.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się, gdy uprawnionym jest Skarb Państwa oraz w wypadku zabezpieczenia roszczeń alimentacyjnych, o rentę, a także należności pracownika w sprawach z zakresu prawa pracy, w części nieprzekraczającej pełnego jednomiesięcznego wynagrodzenia pracownika.

Art. 740. § 1. Postanowienie, w przedmiocie zabezpieczenia, wydane na posiedzeniu niejawnym, a podlegające wykonaniu przez organ egzekucyjny, sąd doręcza tylko uprawnionemu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczenia obowiązanemu dokonuje organ egzekucyjny równocześnie z przystąpieniem do wykonania postanowienia.

§ 2. W wypadkach objętych § 1 obowiązanemu nie doręcza się również zażalenia uprawnionego ani postanowienia sądu drugiej instancji rozstrzygającego o tym zażaleniu.

§ 3. Jeżeli ustanowiono jako zabezpieczenie zarząd nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym obowiązanego albo zakładem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa lub jego częścią albo częścią gospodarstwa rolnego obowiązanego, doręczenia obowiązanemu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia dokonuje zarządca ustanowiony przez sąd. Jeżeli obowiązanemu odmawia przyjęcia postanowienia albo gdy zarządca jest wprowadzony w zarząd przez komornika, doręczenia postanowienia o zabezpieczeniu dokonuje komornik.

Art. 741. Na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie.

Art. 742. § 1. Obowiązany może w każdym czasie żądać uchylecia lub zmiany prawomocnego postanowienia, którym udzielono zabezpieczenia, gdy odpadnie lub zmieni się przyczyna zabezpieczenia. Jeżeli obowiązanemu złożony na rachunek depozytowy sądu sumę zabezpieczenia żądany przez uprawnionego we wniosku o udzielenie zabezpieczenia, zabezpieczenie upada. Przepis art. 754¹ § 3 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Postanowienie w przedmiocie uchylecia lub ograniczenia zabezpieczenia może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy.

§ 3. Wniesienie zażalenia na postanowienie uchylające lub zmieniające postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia wstrzymuje wykonanie postanowienia.

§ 4. Przepisów § 2 i § 3 nie stosuje się, gdy uchylecie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia nastąpiło na skutek złożenia przez obowiązanego na rachunek depozytowy sądu sumy wystarczającej do zabezpieczenia.

§ 5. Do sumy złożonej przez obowiązanego na rachunek depozytowy sądu przepis art. 752 stosuje się odpowiednio.

Art. 743. § 1. Jeżeli postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia podlega wykonaniu w drodze egzekucji, do wykonania tego postanowienia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu egzekucyjnym, z tym jednak, że sąd nadaje postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia klauzulę wykonalności z urzędu. W razie zbiegu zabezpieczenia udzielonego przez sąd i organ administracyjny przepisy art. 773 i art. 774 nie mają zastosowania, z wyjątkiem wypadków przewidzianych w art. 751.

§ 2. Jeżeli z uwagi na swą treść postanowienie podlega wykonaniu w inny sposób, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące tego sposobu. Podstawą przeprowadzenia postępowania jest wtedy postanowienie zaopatrzone z urzędu przez przewodniczącego we wzmiankę o wykonalności.

Art. 743¹. § 1. Postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia wydane przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim stanowi podstawę do podjęcia czynności związanych z wykonaniem zabezpieczenia na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego.

§ 2. W terminie tygodnia od dnia dokonania pierwszej czynności związanej z wykonaniem zabezpieczenia małżonek obowiązanego może sprzeciwić się wykonaniu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, o czym organ wykonujący zabezpieczenie niezwłocznie zawiadamia uprawnionego.

§ 3. Sprzeciw małżonka obowiązanego, o którym mowa w § 2, nie wstrzymuje wykonania zabezpieczenia. Jeżeli jednak zabezpieczenie prowadzi do zaspokojenia uprawnionego, wstrzymuje się wypłatę pieniędzy uzyskanych w postępowaniu zabezpieczającym.

§ 4. W razie sprzeciwu, o którym mowa w § 2, uprawniony może w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia go, pod rygorem upadku zabezpieczenia w zakresie wykonania na mieniu wchodzącym w skład majątku wspólnego, wystąpić do sądu o nadanie temu postanowieniu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi obowiązanego. Przepisy art. 787 stosuje się odpowiednio. Upadek, o którym mowa w zdaniu pierwszym, następuje również w razie oddalenia wniosku o nadanie klauzuli wykonalności.

Art. 744. § 1. W razie prawomocnego zwrotu albo odrzucenia pozwu lub wniosku, oddalenia powództwa lub wniosku albo umorzenia postępowania, zabezpieczenie upada.

§ 2. Zabezpieczenie upada również, gdy zostało udzielone przed wszczęciem postępowania, jeżeli uprawniony nie wystąpił we wszczętym postępowaniu w sprawie o całość roszczenia lub też wystąpił o roszczenia inne niż to, które zostało zabezpieczone.

§ 3. W sprawach wymienionych w § 1 i § 2 przepis art. 754¹ § 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 745. § 1. O kosztach postępowania zabezpieczającego sąd rozstrzyga w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, a o kosztach postępowania zabezpieczającego później powstałych rozstrzyga na wniosek strony sąd, który udzielił zabezpieczenia.

§ 2. Jeżeli postanowienie, w którym udzielono zabezpieczenia, zostało wydane przed wszczęciem postępowania w sprawie, a uprawniony nie zachował wyznaczonego mu terminu do jej wszczęcia, obowiązanemu może w terminie dwóch tygodni od upływu tego terminu złożyć wniosek o przyznanie mu kosztów. W tym terminie wniosek taki może zgłosić uprawniony, jeżeli nie wytoczył sprawy dlatego, że obowiązanemu zaspokoił jego roszczenie.

Art. 746. § 1. Jeżeli uprawniony nie wniósł pisma wszczynającego postępowanie w wyznaczonym terminie albo cofnął pozew lub wniosek, jak również gdy pozew zwrócono lub odrzucono albo powództwo bądź wniosek oddalono

lub postępowanie umorzono, a także w przypadkach wskazanych w art. 744 § 2, obowiązanemu przysługuje przeciwko uprawnionemu roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej wykonaniem zabezpieczenia. Roszczenie wygasa, jeżeli nie będzie dochodzone w ciągu roku od dnia powstania szkody.

§ 2. Uprawnieni, którzy łącznie uzyskali zabezpieczenie, ponoszą solidarną odpowiedzialność za wyrządzoną szkodę.

§ 3. Jeżeli w terminie miesiąca od dnia powstania roszczenia, o którym mowa w § 1, obowiązany nie wytoczył powództwa, sąd zwraca uprawnionemu, na jego wniosek, kaucję złożoną na zabezpieczenie tego roszczenia.

Art. 747. Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych następuje przez:

1) zajęcie ruchomości, wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunku bankowego albo innej wierzytelności lub innego prawa majątkowego;

2) obciążenie nieruchomości obowiązanego hipoteką przymusową;

3) ustanowienie zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości, która nie ma urządzonej księgi wieczystej lub której księga wieczysta zaginęła lub uległa zniszczeniu;

4) obciążenie statku albo statku w budowie hipoteką morską;

5) ustanowienie zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu;

6) ustanowienie zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym obowiązanego albo zakładem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa lub jego częścią albo częścią gospodarstwa rolnego obowiązanego.

Art. 748. Postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia wydane na posiedzeniu niejawnym, w wypadkach, o których mowa w art. 747 pkt 2-6, doręcza się również obowiązanemu.

Art. 749. Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych przeciwko Skarbowi Państwa jest niedopuszczalne.

Art. 750. Zabezpieczenie nie może obejmować rzeczy, wierzytelności i praw, z których egzekucja jest wyłączona.

Art. 751. § 1. Rzeczy ulegające szybkiemu zepsuciu mogą stanowić przedmiot zabezpieczenia, gdy obowiązany nie ma innego mienia, które mogłoby zabezpieczyć roszczenia uprawnionego, istnieje zaś możliwość sprzedaży tych rzeczy niezwłocznie.

§ 2. Sprzedaż rzeczy wymienionych w § 1 powinna nastąpić niezwłocznie, według przepisów o sprzedaży w trybie egzekucji z ruchomości.

§ 3. Na wniosek obowiązanego sąd rejonowy może po wysłuchaniu uprawnionego polecić komornikowi sprzedaż każdej zajętej ruchomości, wierzytelności lub prawa.

§ 4. Cenę uzyskaną ze sprzedaży składa się na rachunek depozytowy sądu na zabezpieczenie roszczeń uprawnionego.

Art. 752. § 1. Zajęte ruchomości nie mogą być oddane pod dozór uprawnionemu. Zajęte pieniądze składa się na rachunek depozytowy sądu, a zajęte papiery wartościowe sąd składa w banku.

§ 2. Sumę złożoną na rachunek depozytowy sąd umieszcza na wydzielonym, oprocentowanym rachunku bankowym w wysokości oprocentowania udzielonego przez bank dla wkładów wypłacanych na każde żądanie. Jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że zabezpieczenie może trwać dłużej niż trzy miesiące, na wniosek obowiązanego, należy umieścić złożone do depozytu sumy w banku wskazanym przez obowiązanego na rachunku bankowym oprocentowanym jak dla lokat terminowych.

§ 3. W sprawach, w których zabezpieczenie może być udzielone z urzędu, orzeczenia, o których mowa w § 2, sąd wydaje z urzędu.

Art. 752¹. W razie udzielenia zabezpieczenia przez zajęcie praw z instrumentów finansowych zapisanych na rachunku papierów wartościowych lub innym rachunku w rozumieniu przepisów o obrocie instrumentami finansowymi, obowiązany w terminie trzech miesięcy od dnia zajęcia może zlecić ich sprzedaż. Sumę uzyskaną ze sprzedaży umieszcza się na rachunku depozytowym sądu. Obowiązany może także zlecić, by znajdujące się na rachunku sumy pieniężne zostały wpłacone na rachunek depozytowy sądu. Przepis art. 752 stosuje się odpowiednio.

Art. 752². § 1. W razie zajęcia na zabezpieczenie rachunku bankowego przedsiębiorcy lub właściciela gospodarstwa rolnego sąd na wniosek obowiązanego złożony w terminie tygodniowym od dnia doręczenia mu postanowienia o zabezpieczeniu określa, jakie kwoty można pobierać na bieżące wypłaty wynagrodzeń za pracę wraz z podatkiem od wynagrodzenia i innymi ustawowymi ciężarami, a także na bieżące koszty prowadzonej działalności gospodarczej.

§ 2. Udzielając zabezpieczenia, sąd może określić korzystanie z zajętego rachunku bankowego w inny sposób.

§ 3. Zajęcie rachunku bankowego nie pozbawia obowiązanego prawa do polecenia przekazania zajętych kwot na rachunek depozytowy sądu w celu wpłacenia sumy zabezpieczenia. Przepis art. 752 stosuje się odpowiednio.

§ 4. Przepis § 3 stosuje się odpowiednio, gdy w ramach zabezpieczenia zajęto inne wierzytelności i prawa majątkowe.

Art. 752³. § 1. Postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia ustanawiające zakaz zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu stanowi podstawę wpisu w księdze wieczystej ostrzeżenia o zakazie zbywania tych praw. Wpisu dokonuje się na wniosek uprawnionego. Postanowienie to doręcza się także spółdzielni mieszkaniowej.

§ 2. Spółdzielnia mieszkaniowa ponosi odpowiedzialność za szkodę spowodowaną czynnościami umożliwiającymi zbycie prawa, o którym mowa w § 1.

Art. 752⁴. § 1. Zarząd przymusowy ustanowiony nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym obowiązanego

lub nad zakładem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa lub jego częścią albo nad częścią gospodarstwa rolnego wykonuje się według przepisów o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości, z zastrzeżeniem, że zarządcę ustanawia sąd wydający postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia oraz że postanowienie o ustanowieniu zarządcy jest jednocześnie podstawą do wprowadzenia zarządcy w zarząd, w razie gdyby istniały przeszkody uniemożliwiające zarządcy objęcie zarządu. Zarządcą nie może być obowiązany.

§ 2. W toku sprawowania zarządu sąd może, za zgodą uprawnionego i obowiązanego, zezwolić na wykonywanie zarządu w inny sposób.

§ 3. Za zgodą obowiązanego sąd postanowi, że dochód uzyskiwany z zarządu przeznaczony będzie na zaspokojenie uprawnionego. Zgoda taka nie jest potrzebna w sprawach wymienionych w art. 753, art. 753¹ i art. 754. Wydając postanowienie o przekazywaniu dochodu na zaspokojenie uprawnionego, sąd określi wysokość kwoty, do której wierzyciel winien być zaspokojony, jeżeli kwota ta nie została określona w postanowieniu o zabezpieczeniu.

§ 4. W razie wyrażenia zgody na zaspokojenie uprawnionego z dochodu uzyskanego przez zarząd, przepisy art. 753² stosuje się odpowiednio.

§ 5. W sprawach, o których mowa w § 2-4, orzeka sąd wydający postanowienie o zabezpieczeniu.

Art. 752⁵. Czynności prawne obowiązanego dotyczące majątku objętego zarządem przymusowym podjęte po ustanowieniu zarządu są nieważne. Dla określenia czasu powstania skutków ustanowienia zarządu przepisy art. 910 stosuje się odpowiednio.

Art. 752⁶. § 1. W razie skierowania egzekucji do składników mienia objętego zarządem przymusowym dalsze postępowanie prowadzone będzie według przepisów o egzekucji przez zarząd przymusowy. Przepisy art. 1064⁴ i art. 1064¹⁰ stosuje się odpowiednio.

§ 2. Jeżeli do przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego objętego zarządem ustanowionym w postępowaniu zabezpieczającym skierowano egzekucję przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, przepis art. 1064¹⁴ stosuje się odpowiednio.

Art. 753. § 1. W sprawach o alimenty zabezpieczenie może polegać na zobowiązaniu obowiązanego do zapłaty uprawnionemu jednorazowo albo okresowo określonej sumy pieniężnej. W sprawach tych podstawą zabezpieczenia jest jedynie uprawdopodobnienie istnienia roszczenia.

§ 2. W wypadkach wymienionych w § 1 sąd z urzędu doręcza stronom odpis postanowienia o zabezpieczeniu.

Art. 753¹. § 1. Przepis art. 753 stosuje się odpowiednio do zabezpieczenia roszczeń o:

- 1) rentę z tytułu odpowiedzialności za uszkodzenie ciała lub utratę życia żywiciela albo rozstrój zdrowia oraz o zmianę uprawnień objętych treścią dożywocia na dożywotnią rentę;
- 2) wynagrodzenie za pracę;
- 3) należności z tytułu rękojmi lub gwarancji jakości albo kary umownej, jak również należności z tytułu niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową sprzedaży konsumenckiej, przeciwko przedsiębiorcy do wysokości dwudziestu tysięcy złotych;
- 4) należności z tytułu najmu lub dzierżawy, a także należności z tytułu opłat obciążających najemcę lub dzierżawcę oraz opłat z tytułu korzystania z lokalu mieszkalnego lub użytkowego - do wysokości, o której mowa w pkt 3;
- 5) naprawienie szkody wynikającej z naruszenia przepisów o ochronie środowiska;
- 6) należności wynikające z naruszenia autorskich praw majątkowych, praw pokrewnych i praw do baz danych oraz należności wynikające z naruszenia autorskich praw osobistych;
- 7) należności wynikające z naruszenia patentu lub dodatkowego prawa ochronnego na wynalazek, prawa ochronnego na wzór użytkowy, prawa z rejestracji wzoru przemysłowego, prawa ochronnego na znak towarowy, prawa z rejestracji oznaczenia geograficznego, prawa z rejestracji topografii układu scalonego, wyłącznego prawa do odmiany rośliny;
- 8) wynagrodzenie przysługujące twórcy projektu wynalazczego.

§ 2. W sprawach wymienionych w § 1 sąd udziela zabezpieczenia po przeprowadzeniu rozprawy. Oddalenie wniosku o udzielenie zabezpieczenia może nastąpić na posiedzeniu niejawnym. Przepisu art. 749 nie stosuje się.

Art. 753². W sprawach, o których mowa w art. 753 i art. 753¹, jeżeli osoba obowiązana do świadczeń uzna roszczenie, wyrok zasądający świadczenie w zakresie niezaspokojonym może być wydany na posiedzeniu niejawnym.

Art. 754. Sąd może jeszcze przed urodzeniem się dziecka zabezpieczyć przyszłe roszczenia alimentacyjne związane z ustaleniem ojcostwa, o których mowa w [art. 141](#) i [art. 142](#) Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, przez zobowiązanie obowiązanego do wyłożenia odpowiedniej sumy na koszty utrzymania matki przez trzy miesiące w okresie porodu oraz na utrzymanie dziecka przez pierwsze trzy miesiące po urodzeniu. W sprawach tych termin do wytoczenia powództwa wynosi trzy miesiące od dnia urodzenia się dziecka. Postanowienie sąd wydaje po przeprowadzeniu rozprawy. Przepisy art. 733 i art. 753² stosuje się odpowiednio.

Art. 754¹. § 1. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej albo jeżeli sąd inaczej nie postanowi, zabezpieczenie udzielone według przepisów niniejszego tytułu upada po upływie miesiąca od uprawomocnienia się orzeczenia

uwzględniającego roszczenie, które podlegało zabezpieczeniu.

§ 2. W sprawach, w których udzielono zabezpieczenia przy zastosowaniu art. 747 pkt 1 lub pkt 6, zabezpieczenie upada, jeżeli uprawniony w terminie dwóch tygodni od uprawomocnienia się orzeczenia uwzględniającego roszczenie nie wniósł o dokonanie dalszych czynności egzekucyjnych.

§ 3. Na wniosek obowiązanego sąd wyda postanowienie stwierdzające upadek zabezpieczenia.

TYTUŁ III. INNE WYPADKI ZABEZPIECZENIA

Art. 755. § 1. Jeżeli przedmiotem zabezpieczenia nie jest roszczenie pieniężne, sąd udziela zabezpieczenia w taki sposób, jaki stosownie do okoliczności uzna za odpowiedni, nie wyłączając sposobów przewidzianych do zabezpieczenia roszczeń pieniężnych. W szczególności sąd może:

- 1) unormować prawa i obowiązki stron lub uczestników postępowania na czas trwania postępowania;
- 2) ustanowić zakaz zbywania przedmiotów lub praw objętych postępowaniem;
- 3) zawiesić egzekucję lub postępowanie wykonawcze;
- 4) uregulować sposób roztoczenia pieczy nad małoletnimi dziećmi;
- 5) nakazać wpisanie stosownego ostrzeżenia w księdze wieczystej lub we właściwym rejestrze.

§ 2. W sprawach przeciwko środkom społecznego przekazu o ochronę dóbr osobistych, sąd odmówi udzielenia zabezpieczenia polegającego na zakazie publikacji, jeżeli zabezpieczeniu sprzeciwia się ważny interes publiczny.

§ 3. Sąd doręcza obowiązanemu postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym, w którym zobowiązuje go do wykonania lub zaniechania czynności albo do nieprzeszkadzania czynnościom uprawnionego. Nie dotyczy to czynności polegających na świadczeniu rzeczy będących we władaniu obowiązanego.

Art. 756. W sprawach o rozwód, o separację oraz o unieważnienie małżeństwa, sąd może również orzec o wydaniu małżonkowi, opuszczającemu mieszkanie zajmowane wspólnie przez małżonków, potrzebnych mu przedmiotów.

Art. 757. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej albo sąd inaczej nie postanowi, zabezpieczenie udzielone według przepisów niniejszego tytułu upada po upływie miesi

ŚRODKI KARNE:

NAPRAWIENIE SZKODY i NAWIĄZKA (art. 46 § 1 i 2 kk)

§ 1. W razie skazania sąd może orzec, a na wniosek pokrzywdzonego lub innej osoby uprawnionej orzeka, obowiązek naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody w całości albo w części lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; przepisów prawa cywilnego o przedawnieniu roszczenia oraz możliwości zasądzenia renty nie stosuje się.

§ 2. Zamiast obowiązku określonego w § 1 sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego.

Wprowadzone zmiany legislacyjne wskazują na stały i niezmienny trend zmierzający do większego zabezpieczenia interesów pokrzywdzonego w procesie karnym. Ostatnia zmiana brzmienia przepisu art. 46 kk podkreśla ową tendencję znosząc dotychczasowe ograniczenia związane z możliwościami zastosowania tej instytucji. Nowelizacja ta z dnia 5 listopada 2009 r. (Dz. U. Nr 206, poz. 1589) przewiduje, że sąd w każdej sprawie z urzędu **może** orzec obowiązek naprawienia szkody, a na wniosek pokrzywdzonego lub innej uprawnionej osoby **orzeka** ten obowiązek (nowe brzmienie art. 46 § 1).

Korelatem konieczności złożenia wniosku o naprawienie szkody jest przepis a art. 49a k.p.k. (dodany przez nowelizację z dnia 10 stycznia 2003 r., Dz. U. Nr 17, poz. 155), który wskazuje, że jeżeli nie wytoczono powództwa cywilnego, pokrzywdzony, a także **prokurator** może aż do zakończenia pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego na rozprawie głównej złożyć wniosek, o którym mowa w art. 46 § 1 k.k. W sytuacji jednak, gdy Sąd może w tej materii działać także z urzędu traci on na znaczeniu – można bowiem liczyć, że sąd przeanalizuje później zgłaszane postulaty dotyczące rozmiaru szkody i celowości orzeczenia o jej naprawieniu. Jeżeli jednak wniosek zostanie zgłoszony w tym terminie to Sąd MA OBOWIĄZEK orzec o środku karnym naprawienia szkody – o ile oczywiście zajdą ku temu przesłanki merytoryczne i nie będzie przeszkód formalnych. Nie nałożenie takiego obowiązku już jako sam brak wypowiedzenie się w tej mierze podlega więc kontroli instancyjnej – przy czym do zaskarżenia wyroku przez pokrzywdzonego koniecznym jest aby działał równocześnie jako oskarżyciel posiłkowy. W każdej sytuacji może natomiast uczynić to prokurator – o ile oczywiście będzie miał świadomość złożenia takiego wniosku, co bynajmniej w sytuacji postępowania uproszczonego nie jest niewykłuczone, gdyż prokurator może w nim nie uczestniczyć na rozprawie.

Warunkiem podstawowym jest SKAZANIE SPRAWCY. Nowelizacja k.k. z dnia 5 listopada 2009 r. zniósła wszelkie ograniczenia, przewidując orzekanie na podstawie art. 46 § 1 obowiązku naprawienia szkody w sprawie o **każde przestępstwo**, które spowodowało szkodę, albo zadośćuczynienie pokrzywdzonemu za wyrządzoną mu krzywdę. Może to być także skazanie za przestępstwo popełnione nie tylko umyślnie, ale także z winy nieumyślnej, jeżeli taki typ przestępstwa jest przewidziany przez ustawę (klasycznym przykładem jest tu wypadek komunikacyjny, nieumyślne uszkodzenie ciała etc.). Warunkiem orzeczenia obowiązku naprawienia szkody jest stwierdzenie winy sprawcy i zaistnienia szkody wyrządzonej konkretnemu pokrzywdzonemu (por. wyrok SN z dnia 4 marca 2003 r., III KK 127/02, KZS 2003, z. 7–8, poz. 18).

Orzeczenie obejmuje **równowartość rzeczywistej szkody wynikłej bezpośrednio z przestępstwa, bez uwzględnienia przy ustalaniu jej wysokości tych składników i elementów szkody, które wynikły z następstw czynu, np. odsetek** (zob. wyrok SN z dnia 4 lutego 2002 r., II KKN 385/01, LEX nr 53028). W sytuacji zaistnienia wątpliwości co do rozmiaru wyrządzonej szkody sąd rozstrzyga sprawę w granicach możliwości dowodowych i gdy całej szkody nie da się ustalić orzeka obowiązek naprawienia szkody **w części**. Obowiązek częściowego naprawienia szkody powinien być orzeczony również wtedy, gdy szkoda ta została w części naprawiona przez sprawcę przed wydaniem wyroku.

Obowiązek naprawienia szkody może dotyczyć także **szkody niemajątkowej** - wtedy podstawę naprawienia szkody niemajątkowej w formie zadośćuczynienia za wyrządzoną krzywdę określają przepisy art. 444, 445 i 448 k.c.

Wyciąg z przepisów – kodeks cywilny

Art. 444. § 1. W razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia naprawienie szkody obejmuje wszelkie wyniki z tego powodu koszty. Na żądanie poszkodowanego zobowiązany do naprawienia szkody powinien wyłożyć z góry sumę potrzebną na koszty leczenia, a jeżeli poszkodowany stał się inwalidą, także sumę potrzebną na koszty przygotowania do innego zawodu.

§ 2. Jeżeli poszkodowany utracił całkowicie lub częściowo zdolność do pracy zarobkowej albo jeżeli zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widoki powodzenia na przyszłość, może on żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody odpowiedniej renty.

§ 3. Jeżeli w chwili wydania wyroku szkody nie da się dokładnie ustalić, poszkodowanemu może być przyznana renta tymczasowa.

Art. 445. § 1. W wypadkach przewidzianych w artykule poprzedzającym sąd może przyznać poszkodowanemu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

§ 2. (183) Przepis powyższy stosuje się również w wypadku pozbawienia wolności oraz w wypadku skłonienia za pomocą podstępów, gwałtu lub nadużycia stosunku zależności do poddania się czynowi nierządnemu.

§ 3. Roszczenie o zadośćuczynienie przechodzi na spadkobierców tylko wtedy, gdy zostało uznane na piśmie albo gdy powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego.

(...)

Art. 448. W razie **naruszenia dobra osobistego** sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem **zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę** lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przepis art. 445 § 3 stosuje się.

Jak wynika z treści art. 46 § 2, zamiast obowiązku naprawienia szkody sąd może orzec **nawiązkę** na rzecz pokrzywdzonego. Do momentu nowelizacji kpk dotyczyło to zadośćuczynienia za ciężki uszczerbek na zdrowiu, naruszenie czynności narządu ciała, rozstrój zdrowia lub za doznaną krzywdę. Orzeczenie przez sąd nawiązki na podstawie art. 46 § 2 nie jest uzależnione od dodatkowego wniosku pokrzywdzonego, natomiast może nastąpić, gdy pokrzywdzony lub prokurator złożył wniosek określony w art. 46 § 1 (wyrok SA w Gdańsku z dnia 7 marca 2002 r., I AKa 579/01, KZS 2002, z. 10, poz. 93).

Przy orzekaniu środka karnego należy kierować się zasadami prawa cywilnego dotyczącymi ustalenia wielkości szkody majątkowej lub doznanej krzywdy (szkoda niemajątkowa), uwzględniając także stopień przyczynienia się pokrzywdzonego i okoliczności powstania szkody, względnie powiększenie się uszczerbku w przyszłości. Można uwzględniać tylko te składniki lub elementy szkody, które wynikły bezpośrednio z zachowania się sprawcy lub ze skutków tego zachowania się (vide wyrok SN z dnia 10 maja 1994 r., WR 75/94, OSNKW 1994, nr 7–8, poz. 46). Zgodnie z wyraźną regulacją omawianego przepisu, nie mają jednak zastosowania przepisy prawa cywilnego o przedawnieniu roszczeń, nie można też na podstawie art. 46 § 1 zasądzić od skazanego płacenia renty na rzecz pokrzywdzonego.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 20 czerwca 2000 r., I KZP 5/00, OSNKW 2000, nr 7-8, poz. 5515 stanął na stanowisku, że korzystanie przez sprawcę przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji z ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów nie wyłącza ani nakazu orzeczenia obowiązku naprawienia szkody (art. 46 § 1), ani możliwości orzeczenia nawiązki określonej w art. 46 § 2. O ile jednak pokrzywdzony uzyskał odszkodowanie z tytułu ubezpieczenia, nie można orzekać obowiązku naprawienia tej szkody na podstawie przepisów k.k., wyklucza to sama regulacja art. 46 mówiąca o szkodzie – tymczasem tej już nie ma. Jednakże pojawia się tu problem inny – otóż art. 415 § 5 kpk zakazuje wręcz uwzględniania roszczeń o charakterze odszkodowawczym w sytuacji, w której toczy się inne postępowanie. Ustawodawca nie był tu precyzyjny i nie jest jednoznaczne, czy sam fakt zgłoszenie szkody do ubezpieczyciela sam w sobie wyłącza możliwość złożenia i uwzględnienie wniosku w trybie art. 46, względnie po prostu orzeczenia na jego skutek lub z urzędu obowiązku naprawienia szkody lub nawiązki. Pojęcie POSTĘPOWANIE może być rozumiane ściśle – jako postępowanie sądowe, ale można rozumieć pod jego pojęciem także postępowanie ubezpieczeniowe uregulowane regulacjami szczególnymi, w tym ustawą z dnia 22 maja 2003 r. **o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152)**. Na pewno jednak zakaz odnosi się do każdego, określonego w ustawie, przypadku karnoprawnego obowiązku naprawienia szkody - art. 36 § 2 (obowiązki z art. 72 przy karze ograniczenia wolności), art. 72 § 2 (naprawienie szkody jako środek probacyjny), art. 212 § 3 (nawiązka na rzecz pokrzywdzonego przy pomówieniu), art. 216 § 4 (nawiązka na rzecz pokrzywdzonego przy zniesławieniu), art. 290 § 2 k.k. (nawiązka za wyrąb drewna) .

W sytuacji wielu sprawców przyjmuje się, że obowiązek może być nałożony na współsprawców solidarnie lub w odpowiednich częściach – choć jest to kwestia kontrowersyjna..

Sąd nie określa terminu w jakim szkoda powinna zostać naprawiona.

Egzekucja tego środka nie następuje z urzędu, lecz w trybie cywilnoprawnym - przy czym sąd na żądanie pokrzywdzonego lub innej osoby uprawnionej nadaje orzeczeniu klauzulę wykonalności (art. 107 k.p.k.).

W razie orzeczenia obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia na rzecz osoby, która nie brała udziału w sprawie, nawiązki lub świadczenia pieniężnego sąd z urzędu i bez pobierania jakichkolwiek opłat, przesyła tytuł egzekucyjny pokrzywdzonemu lub innej osobie uprawnionej.

Przy podziale sumy uzyskanej z egzekucji - należności z tytułu obowiązku naprawienia szkody, nawiązki lub świadczenia pieniężnego podlegają zaspokojeniu w kolejności przewidzianej dla należności wierzycieli, którzy prowadzili egzekucję według przepisów kodeksu postępowania cywilnego, chyba że ze względu na rodzaj należności podlegają zaspokojeniu w kolejności wyższej (art. 196 k.k.w.)

NAPRAWIENIE SZKODY PRZY WARUNKOWYM UMORZENIU POSTĘPOWANIA KARNEGO

Art. 67 § 3. Umarzając warunkowo postępowanie karne, sąd **zobowiązuje sprawcę do naprawienia szkody w całości lub w części**, a może na niego nałożyć obowiązki wymienione w art. 72 § 1 pkt 1--3, 5 lub 7a, a ponadto orzec **świadczenie pieniężne** wymienione w art. 39 pkt 7 oraz zakaz prowadzenia pojazdów, wymieniony w art. 39 pkt 3, do lat 2.

W sytuacji warunkowego umorzenia postępowania karnego naprawienie szkody jako takie ma charakter priorytetowy. I tak Sąd albo orzeka z urzędu o obowiązku jej naprawienia, względnie musi być to kwestia już przesądzona lub uzgodniona pomiędzy stronami (jak warunek warunkowego umorzenia w sytuacji przestępstw surowiej zagrożonych, albo argument za warunkowym umorzeniem dla sądu jako rozstrzygnięcia postulowanego).

W wypadku orzeczenia na podstawie art. 67 § 3 k.k. świadczenia pieniężnego wymienionego w art. 39 pkt 7 k.k., sąd nie wyznacza w żadnej formie terminu jego spełnienia, albowiem wykonanie wyroku w tej części następuje po jego uprawomocnieniu się, w sposób określony w art. 196 § 1 k.k.w." (wyrok SN z 4 grudnia 2003 r., WA 55/03, OSNKW 2004, nr 2, poz. 21).

Brak naprawienia szkody (realizacji ugody) może być podstawą do podjęcia warunkowo umorzonego postępowania karnego.

NAPRAWIENIE SZKODY JAKO ŚRODEK PROBACYJNY (art. 72 § 2 kk) (orzekany co do zasady przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary)

Art. 72 § 2. Sąd może zobowiązać skazanego do naprawienia szkody w całości lub w części, chyba że orzekł środek karny wymieniony w art. 39 pkt 5, albo do uiszczenia świadczenia wymienionego w art. 39 pkt 7.

Art. 75 § 2. Sąd może zarządzić wykonanie kary, jeżeli skazany w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności gdy popełnił inne przestępstwo niż określone w § 1 albo jeżeli uchyła się od uiszczenia grzywny, od dozoru, **wykonania nałożonych obowiązków** lub orzeczonych środków karnych.

Jeżeli następstwem czynu sprawcy było powstanie **szkody**, sąd może zobowiązać sprawcę **do jej naprawienia**. Istotą więc tego uregulowania stanowi faktyczne wynagrodzenie szkody, nie zobowiązuje się sprawcy do jej naprawienia, jeżeli sąd orzekł środek karny naprawienia szkody (por. art. 46 k.k.). Dotyczy to jednak tylko i wyłącznie rozstrzygnięć z warunkowym zawieszeniem wykonania kary zasadniczej, w praktyce pozbawienia wolności ale nic nie ogranicza sądu w możliwości takich rozstrzygnięć w przypadku warunkowego zawieszenia innej rodzajowo kar.

Niewykonanie nałożonych przez sprawcę obowiązków stanowi podstawę do fakultatywnego zarządzenia wykonania kary.

Określając obowiązek naprawienia szkody sąd wskazuje termin wykonania obowiązku. Jednocześnie przyjmuje się, że nawet zakreślenie go nie stanowi przeszkody do tego, aby opatrzyć wyrok klauzulą" wykonalności i może on podlegać egzekucji przez komornika sądowego. Jest to jednak kwestia sporna i była przedmiotem wielu sprzecznych orzeczeń także Sądu Najwyższego – nie mniej jednak pamiętać należy, że zakreślenie terminu ma inny cel, aniżeli ustalenie daty spełnienia świadczenia – ma bowiem być wyznacznikiem momentu, do którego nie spełnienie obowiązku nie jest obciążone ryzykiem zarządzenia warunkowo zawieszoną kary.

Jako, że ustawodawca wskazuje jako podstawę zarządzenia wykonania kary także nie wykonywanie środka karnego, pod tym obowiązkiem z art. 46 § 1 kk i 72 § 2 kk mają zbliżoną ochronę – oczywiście z zastrzeżeniem, że ten pierwszy dotyczy wszystkich sytuacji, w których wystąpiła szkoda związana bezpośrednio z przestępstwem i złożony został wniosek o jej naprawienie (względnie sąd orzekł o nim z urzędu). Środki probacyjne w swej istocie wiążą się z okresem próby i jako takie mogą zostać orzeczone niejako wyłącznie obok kary zasadniczej i w związku z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

II. ZABEZPIECZENIE INTERESÓW NIEMAJĄTKOWYCH POKRZYWDZONEGO STOSOWANIE ŚRODKÓW ZAPOBIEGAWCZYCH na etapie postępowania sądowego:

przez Sąd jest możliwe co do zasady z uwagi na zabezpieczenie toku procesu. Jednak w niektórych sytuacjach może mieć na celu ochronę interesów pokrzywdzonego, przede wszystkim gdy zachodzi obawa popełnienia ponownego przestępstwa na jego szkodę przez oskarżonego, gdy ten grozi mu takim czynem lub wynika to z innych okoliczności.

Działanie Sądu może też przybrać postać zastosowania dozoru wobec oskarżonego z jednoczesnym obowiązkiem opuszczeniu lokalu dotychczas wspólnie zajmowanego z pokrzywdzonym. Ma to na celu niezolacyjne wpływanie na odseparowania tych podmiotów.

ZABEZPIECZENIE INTERESÓW POKRZYWDZONEGO NA ETAPIE WYROKOWANIA:

Sąd wydając wyrok może w określonym zakresie uwzględniać interesy pokrzywdzonego. W razie skazania oskarżonego sąd uwzględnia albo oddala powództwo cywilne w całości albo w części. Jednakże w razie innego rozstrzygnięcia sąd pozostawia powództwo cywilne bez rozpoznania (art. 415 kpk).

Jeżeli materiał dowodowy ujawniony w toku rozprawy nie wystarcza do rozstrzygnięcia powództwa cywilnego, a uzupełnienie tego materiału spowodowałoby znaczną przewlekłość postępowania Sąd orzeka o pozostawieniu powództwa cywilnego bez rozpoznania. Wynika to z tego, że sąd w sprawach karnych nie jest organem, który ma obowiązek zasadzenie odszkodowania gdyż istotą jego orzeczenie jest przede wszystkim rozstrzygnięcie kwestii odpowiedzialności karnej: oceny winy i ewt. wymierzenia kary.

W razie skazania oskarżonego sąd może także z urzędu zasądzić odszkodowanie na rzecz pokrzywdzonego, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Natomiast w razie skazania oskarżonego lub warunkowego umorzenia postępowania w wypadkach wskazanych w ustawie sąd orzeka nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Nawiązki na rzecz pokrzywdzonego, obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę nie orzeka się, jeżeli roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono.

Jeżeli zasądzone odszkodowanie, obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązka orzeczona na rzecz pokrzywdzonego nie pokrywają całej szkody lub nie stanowią pełnego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, pokrzywdzony może dochodzić dodatkowych roszczeń w postępowaniu cywilnym.

Sąd wydając rozstrzygnięcie skazujące może też orzekając o warunkowym zawieszeniu kary wobec oskarżonemu orzec o nałożeniu nań pewnych obowiązków, min.:

- do przeproszenia pokrzywdzonego,
- wykonywania ciężącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby,
- powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających,
- poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, albo oddziaływaniom terapeutycznym lub uczestnictwu w programach korekcyjno-edukacyjnych,
- powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
- **powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym** lub innymi osobami w określony sposób,
- **opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym,**
- innego stosownego postępowania w okresie próby, jeżeli może to zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa.

Sąd może zobowiązać skazanego do naprawienia szkody w całości lub w części (w określonym terminie) – o ile nie orzekł w przedmiocie uwzględnienie powództwa cywilnego lub obowiązku naprawienia szkody (nawiązki) w trybie art. 46 kk.

W razie warunkowego umorzenia postępowania karnego (a więc także przesadzając o sprawstwie oskarżonego) sąd zobowiązuje sprawcę do naprawienia szkody w całości lub w części, ale może też na niego nałożyć inne obowiązki, w tym przede wszystkim obowiązek powstrzymania się kontaktowania z pokrzywdzonym (lub innymi osobami). Warto przy tym zaznaczyć, iż w niektórych sytuacjach tylko wcześniejsze naprawienie szkody daje możliwość warunkowego umorzenie postępowania karnego – gdy dany czyn zagrożony jest karą do 5 lat pozbawienia wolności. W tych sytuacjach Sąd może i powinien respektować relacje pokrzywdzonego z oskarżonym i tak zaspokojenie roszczeń tego ostatniego jak też ich pojednanie ze sobą.

UPRAWNIENIA SĄDU NA ETAPIE POSTĘPOWANIA WYKONAWCZEGO

Kodeks Karny Wykonawczy (art. 43 § 1,2,3,4 zd.2) przewiduje możliwość udzielenia pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem i ich rodzinom z Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości. Jest to swojego rodzaju bezzwrotna pomoc państwa, która nie jest zaliczana na poczet przyszłych odszkodowań. Pomocy takiej udziela bezpośrednio prezes właściwego sądu lub upoważnieni sędziowie oraz kuratorzy zawodowi. Pośrednio może jej udzielić organizacja pozarządowa, która otrzymała z funduszu pomocy postpenitencjarnej środki na udzielenie pomocy pokrzywdzonemu przestępstwem i ich rodzinom. Pomoc ta w szczególności polega na udzielaniu świadczeń pieniężnych, finansowaniu zakupów żywności, lekarstw, odzieży, opłacaniu czynszu czy pokrywaniu kosztów specjalistycznych porad prawnych, psychologicznych.

Inne obowiązki sądu to:

- informowanie pokrzywdzonego o zakończeniu stosowania tymczasowego aresztowania,
- o opuszczeniu przez niego zakładu karnego,
- nadawanie rozstrzygnięciom cywilnym klauzuli wykonalności oraz
- ocena skali wykonania nałożonych obowiązków finansowych (jak i pozostałych dotyczących relacji z pokrzywdzonym) i ewt. działania zmierzające do dyscyplinowania skazanego.

III. KOMPENSATA PAŃSTWOWA

Od dnia 21 września 2005 roku Sądy mogą przyznawać pokrzywdzonym świadczenie nazwane kompensatą. Jest to świadczenie pieniężne przyznawane ofiarom niektórych przestępstw umyślnych lub ich osobom najbliższym, które jest wypłacane z budżetu państwa. Kompensata daje więc szansę na uzyskanie świadczeń pieniężnych bezpośrednio od Państwa – nie zaś od sprawcy.

Organem właściwym w sprawach o przyznanie kompensaty jest co do zasady **sąd rejonowy miejsca zamieszkania osoby uprawnionej**, przy czym o przyznaniu kompensaty może orzekać także referendarz sądowy. Kompensatę przyznaje się na wniosek osoby uprawnionej lub prokuratora zaś wnioski o kompensatę składa się do organu orzekającego w terminie 2 lat od dnia popełnienia przestępstwa, pod rygorem wygaśnięcia uprawnienia do żądania kompensaty

Kompensata może być przyznana w sytuacji, w której:

1. osoba fizyczna (obywatel Rzeczypospolitej Polskiej oraz o każdego innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej),
2. która na skutek przestępstwa umyślnego,
3. popełnionego z użyciem przemocy,
4. popełnionego na terenie Polski,
5. poniosła śmierć albo doznała naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia, określonych w art. 156 § 1 i 157 § 1 Kodeksu karnego (na okres powyżej siedmiu dni, albo poważniejsze.
6. przy czym może obejmować wyłącznie wyłącznie utracone zarobki lub inne środki utrzymania, koszty leczenia oraz koszty pogrzebu. Nie obejmuje szkód niematerialnych, ani zadośćuczynienia krzywdy moralnej. Określono ponadto maksymalną wysokość, jaką może osiągnąć kompensata, tj. 12000 złotych.

Kompensata może być przyznana wyłącznie, gdy osoba uprawniona nie może naprawienia tego rodzaju szkody uzyskać z żadnego innego źródła. Nie jest uzależniona od tego, czy sprawca lub sprawcy przestępstwa zostali wykryci, oskarżeni lub skazani. Przyznanie państwowej kompensaty nie zwalnia sprawcy z obowiązku naprawienia szkody, ani też nie ogranicza prawa dochodzenia odszkodowania przez osoby uprawnione od sprawcy przestępstwa w postępowaniu sądowym. Jednak podstawowym warunkiem do ubiegania się o świadczenie jest wszczęcie postępowania karnego. Wyjątek stanowią tu sytuacje, gdy wprawdzie nie wszczęto postępowania karnego, ale nastąpiło to z powodu zaistnienia określonej ujemnej przesłanki procesowej, np. gdy sprawca zmarł.

Kompensata nie przysługuje pomimo wszczęcia postępowania karnego, jeżeli zostało ono następnie umorzono z powodu stwierdzenia następujących okoliczności:

- czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia,
- czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia przestępstwa,
- społeczna szkodliwość czynu jest znikoma,
- postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte toczy się,
- brak skargi uprawnionego oskarżyciela,

jak również w przypadku gdy sąd, po rozpoczęciu przewodu sądowego, stwierdzi istnienie okoliczności uniemożliwiających skazanie i wyda wyrok uniewinniający.

Opracował:

Arkadiusz Krupa

Sędzia Sądu Rejonowego w Goleniowie